

TĖVŲ IR VAIKO SANTYKIŲ SPECIFIŠKUMAS VAIKO TEISIŲ ĮGYVENDINIMO POŽIŪRIU

Doc. dr. Brigita Kairienė

Mykolo Romerio universitetas
Socialinės politikos fakultetas
Edukologijos institutas
Edukologijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (8 5) 2714710
Elektroninis paštas b.kairiene@mruni.eu

*Pateikta 2012 m. rugsėjo 13 d.
Parengta spausdinti 2012 m. lapkričio 15 d.*

Anotacija

Pastaruoju metu vaiko teisių ir interesų įgyvendinimas sulaukia vis didesnių diskusijų ir reikalauja aiškesnio įvertinimo, ypač tais atvejais, kai kyla ginčas tarp tėvų teisių ir pareigų vaikui ir vaiko teisių įgyvendinimo. Nepaisant pasikeitusios vaiko teisinės padėties, priimtų teisės aktų ir veikiančios vaiko teisių apsaugos sistemos, vaiko teisės šeimoje pažeidžiamos, vaikai nurodomi kaip pažeidžiamiausia visuomenės socialinė grupė. Atsiranda poreikis nagrinėti tėvų ir vaikų santykį vaiko teisių įgyvendinimo požiūriu, sykiu ieškant galimybių užtikrinti vaiko gerovę.

Straipsnio tikslas – išnagrinėti tėvų ir vaikų santykių specifiškumą vaiko teisių įgyvendinimo požiūriu. Straipsnyje siekiama atskleisti tėvų ir vaiko teisių ir pareigų įgyvendinimo santykį šeimos funkcionavimo požiūriu ir išnagrinėti tėvų ir vaiko teisių ir pareigų įgyvendinimo santykį.

Valstybė, siekdama užtikrinti šeimos uždara funkcionavimą ir atskirų jos narių autonomiškumą, tėvų ir vaiko santykį reglamentuoja minimaliai, siekdama užtikrinti būtiniausius vaiko poreikius ir palikdama galimybę pačiai šeimai pasirinkti savo gy-

vavimo pobūdį, tarpusavio santykių charakteristikas, kurios reiškiasi šeimos tradicijų kūrimu, vaikų ugdymo, bendravimo stilių pasirinkimu ir pan. Tačiau teisės aktuose apibrėžtos tėvų ir vaiko teisės ir pareigos ne visuomet yra pakankamos tėvų ir vaiko santykiui apibrėžti ir nustatyti tėvų veiksmų / neveikimo ribą.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija nenumato vaiko pareigų, tačiau žmogaus, taip pat ir vaiko, teisių įgyvendinimas siejamas visų pirma su nuostata nepažeisti kito asmens, t. y. ir suaugusiojo, kuriam galioja žmogaus teisės, ir kito vaiko, kuriam galioja ir žmogaus, ir vaiko teisės, teisių. Todėl vaiko santykis su kitais asmenimis turėtų būti grindžiamas jo pagarba kito asmens teisėms, o pareigos, susijusios su atsakomybe už veiksmus ir jų padarinius, atsiranda su vaiko amžiumi ir / ar branda.

Reikšminiai žodžiai: vaiko teisės, tėvų teisės ir pareigos, tėvų valdžia.

Įvadas

Radikalaus pliuralizmo įtaka visame pasaulyje skatina šeimos narius elgtis pagal individualius interesus, taip pat pastebima intensyvėjanti į vaiką orientuota santykio tarp tėvų ir vaiko raiškos tendencija lėmė vaiko auklėjimo kaitą, todėl tėvų ir vaiko santykis turi būti peržiūrimas iš naujo (Smeyers, 2010). Be to, didėjantis dėmesys vaiko teisių įgyvendinimui artimiausioje vaikui aplinkoje skatina nagrinėti tėvų ir vaiko santykį ieškant naujų vaiko gerovės užtikrinimo prielaidų.

Tėvų ir vaiko santykis gali būti apibūdinamas įvairiai – socialiniu, edukaciniu, psichologiniu ir kitais aspektais. Vaikas negali gyventi vakuume – jis yra biologinės, psichologinės ir socialinės sistemos dalis, todėl tėvų ir vaiko santykis šioje sistemoje turi apimti visų pirma tėvų, taip pat ir vaiko tarpusavio atsakomybių plėtojimą (Scholz, 2011), todėl nuspręsta tėvų ir vaiko santykį nagrinėti remiantis teisine perspektyva. Nepaisant pasikeitusios vaiko teisinės padėties, priimtų teisės aktų bei veikiančios vaiko teisių apsaugos institucijų sistemos, vaiko teisės šeimoje pažeidžiamos (Summary of the Report of the independent Expert..., 2006; Shapiro-Mendoza ir kt., 2009; Weber ir kt., 2009), vaikai nurodomi kaip pažeidžiamiausia visuomenės socialinė grupė (Pritchard, 2004; Brock, 2005; Summary of the Report of the independent Expert..., 2006; Pritchard, Sayers, 2008).

Tėvų ir vaiko santykio edukacinį aspektą nagrinėjo V. Aramavičiūtė (2005), D. W. Brock (2005), N. Eisenberg ir kt. (2005), R. Collin-Hansen (2012), psichologinius santykio aspektus C. L. Scholz (2011), K. M. Miller (2011), A. Pratesi (2012), vaiko gerovės šeimoje įgyvendinimo prielaidas T. Spragt, C. Callan (2004). Atsiranda poreikis nagrinėti tėvų ir vaikų santykį vaiko teisių įgyvendinimo požiūriu, sykiu ieškant galimybių užtikrinti vaiko gerovę. Straipsnyje siekiama atskleisti, kokie veiksniai, susiję su tėvų ir vaikų santykių specifiškumu, turi įtakos vaiko teisių įgyvendinimui.

Objektas – tėvų ir vaiko santykių specifiškumas vaiko teisių įgyvendinimo požiūriu.

Tikslas – išnagrinėti tėvų ir vaikų santykių specifiškumą vaiko teisių įgyvendinimo požiūriu.

Uždaviniai:

1. Atskleisti tėvų ir vaiko teisių ir pareigų įgyvendinimo santykį šeimos funkcionavimo požiūriu.
2. Išnagrinėti tėvų ir vaiko teisių ir pareigų įgyvendinimo santykį.

Metodai: mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė.

Tėvų ir vaiko teisių ir pareigų santykis šeimos funkcionavimo požiūriu

Šeimos kaip socialinės sistemos funkcionavimo unikalumas siejamas su šeimos struktūra, kurią nusako santykis tarp šeimos narių. Santykis apibūdinamas kaip galia vienas kitą veikti (Jovaiša, 2009). Tėvų ir vaikų santykis įprasmina abipusės kaitos, kaip socializacijos vyksmo, potencialą, todėl santykis abiem sąveikos dalyviams kaskart suteikia naują patyrimą, kuris toliau veikia jų tolesnį gyvenimą, sudarydamas prielaidas save realizuoti ir aktualizuoti. Tėvų santykis vaiko atžvilgiu atspindi savęs tęstinumą vaikuose, prierašumą, meilę, globą, atsakomybę, motinystės / tėvystės vaidmens pobūdį, taip pat abiejų tėvų tarpusavio teises bei pareigas vaikui. Visuotinai pripažįstant, kad šeima yra geriausia aplinka vaikui augti ir vystytis (Collins, Maccoby, Steinberg, Hetherington, Bornstein, 2000; Lindsey et al., 2002; Aramavičiūtė, 2005), tėvų ir vaiko santykis yra prielaida abipusiems poreikiams – tėvų – tėvystės, bendravimo, emocijoms, vaikų – fiziologiniams, saugumo, bendravimo ir kitiems, patenkinti, o jų tarpusavio ryšys apibrėžtas šeimos gyvenimo kategorija, kuri išreiškta kiekvieno asmens teise į pagarbą šeimos gyvenimui. Tačiau *kaip* poreikiai bus patenkinti, priklausys nuo šeimos narių tarpusavio teisių ir pareigų vienas kitam įgyvendinimo.

Tėvų valdžia – teisinė kategorija, apibrėžiama kaip tėvų teisės ir pareigos vaiko atžvilgiu ir kildinama iš vaiko teisių. Vaiko teisės yra prigimtinės, o tėvų teisės ir pareigos yra išvestinės, kylančios iš vaiko teisių. Vaiko teisės apibrėžtos vienodai visiems asmenims, turintiems vaiko teisinį statusą ir jų turinys išlieka toks pat nepriklausomai nuo aplinkos, sąlygų, kuriomis vaikas gyvena, nuo artimosios aplinkos ypatumų, t. y. ar vaikas turi biologinius tėvus, ar globėjus, ar įtėvius, ar tam tikru momentu jam globa nenustatyta. Tėvų teisių ir pareigų vaikui paskirtis yra užtikrinti vaiko gerovę, todėl vaiko teisių įgyvendinimo požiūriu vaiko teisių įgyvendinimas yra tėvų veiklos ar neveikimo vertinimo pagrindas.

Autonomiškumas yra būtina šeimos gyvavimo, santykių puoselėjimo, tradicijų kūrimo, saviraiškos sąlyga, pagrindžianti jos unikalumą, todėl tėvų teisių ir pareigų turinyje apibrėžtos tik bendrosios nuostatos, veikimo gairės, sudarant galimybes kurti ir puoselėti šeimos gyvenimą bei plėtoti šeimos ryšius. Valstybė palieka pačiai šeimai pasirinkti gyvavimo pobūdį, tarpusavio santykių charakteristikas, kurios reiškiasi šeimos tradicijų kūrimu, vaikų ugdymo, bendravimo stilių pasirinkimu ir pan. Šeimos gyvenimo kūrimas priklauso nuo atskirų asmenų veikimo, todėl svarbu pažymėti ne tik šeimos, bet ir kiekvieno asmens autonomiškumą, kaip interesą priimti reikšmingus sprendimus jų pačių gyvenime, remiantis savo vertybėmis, supratimu ir tokiu būdu laisvai įgyvendinti

gyvenimiškus planus be kitų įsikišimo (Brock, 2005). Taigi ne tik šeimos, bet ir atskirų jos narių autonomiškumas yra šeimos gyvenimo kūrimo prielaida.

Valstybė, sudarydama sąlygas šeimos autonomiškam funkcionavimui ir saugodama šeimos gyvenimą, sykiu tėvų ir vaiko santykius reglamentuoja minimaliai – siekdama užtikrinti tik būtinas sąlygas tėvų ir vaiko teisių ir pareigų užtikrinimui: pavyzdžiui, tėvų prioritetine prieš kitus asmenis teise auginti ir auklėti savo vaikus, vaiko prigimtinių teisių įgyvendinimui – numatant tėvų pareigas vaikui ir pan. Pradedant pačia šeima ir baigiant visuomene ar kultūra galima aptikti įvairių siūlymų, kaip tėvams atliepti vaiko raidos tarpsnius atspindinčius poreikius (Scholz, 2011), tačiau kiekvienas siūlymas gali būti įvairiai interpretuojamas. Pavyzdžiui, tėvų taikoma fizinė agresija prieš vaiką dažniausiai įvardijama kaip auklėjamasis poveikis (Clark, 2004; Summary of the Report of the independent Expert..., 2006; Jusienė, 2006; Stonkuvienė, 2007).

Problemiška tai, kad fizinės bausmės tarsi nepriskirtinos agresijai, todėl veiksmai, dėl kurių vaikas nepatiria itin sunkų sužalojimų, veikiau priskiriami auklėjimo priemonei nei agresyviems veiksams. Viena tokio požiūrio į tėvų elgesį su vaiku šeimoje priešasčių – šeimos bendravimo normų, kuriose yra agresyvaus elgesio su vaiku elementų, perdavimas iš kartos į kartą (Newell, 2001). Kiekviena karta numato raidos kryptį ateities kartoms per įpročius, palikimą ir vystymosi ženklus (Anderson, Sabatelli, 2011). Vaikų ugdymo kultūrą formuoja iš praeities gaunama kultūrinė informacija (Stonkuvienė, 2008). Pavyzdžiui, vaikų auklėjimas diržu Lietuvoje turi senas tradicijas (Jusienė, 2006; Stonkuvienė, 2007). Agresyvaus tėvų elgesio su savo vaikais kultūrinis aspektas apibrėžia tėvų elgesio su savo vaikais normatyvinį pobūdį, kuris ne visada atitinka teisinės šio reiškinio interpretacijas, kas rodo, kad teisės aktuose apibrėžtas tėvų valdžios ir vaiko teisių turinys tampa nepakankamas siekiant nustatyti vaiko tėvų teisių ir pareigų įgyvendinimo ribas.

Tėvų ir vaiko teisių ir pareigų santykis

Teisės teorijoje teigiama, kad asmuo įgyja teises tik tuomet, kai prisiima pareigas (Vaišvila, 2009). Tačiau kalbant apie vaikus apskritai, teisių ir pareigų vienovės principas turi tam tikras išlygas. Ką tik gimęs vaikas turi teises, tačiau vaikui, dėl jo raidos ypatumų, pareigų prisiėmimas šiek tiek sudėtingesnis. Jei kalbėtume apie vaiką apskritai, t. y. asmenį, turintį vaiko teisinį statusą, tai pagrindinis dokumentas, apibrėžiantis jo teises, yra Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (Žin., 1995, Nr. 60-1501) (toliau tekste – konvencija). Įdomu tai, kad konvencijoje net neužsiminta apie vaiko pareigas. Taigi, vaikai, skaitydami konvenciją, jiems priskirtų pareigų joje neranda, nes jų ten tiesiog nėra. Galbūt čia slypi dalies mūsų visuomenės, tėvų, pedagogų požiūrį į konvencijos nuostatų taikymą atspindintis teiginys – *vaikai žino savo teises, bet nežino pareigų*. Kyla klausimas, kodėl priimdamos konvenciją, kurios reikšmę liudija tai, jog tai daugiausiai valstybių ratifikuota tarptautinė sutartis – ją pasirašė beveik visos pasaulio valstybės, Jungtinės Tautos nematė svarbos įrašyti nė vienos vaiko pareigos, išskyrus valstybės ir tėvų pareigas vaikui?

Remiantis teisių ir pareigų vienovės principu, individas negali apsaugoti savo intereso kitaip, kaip tik gerbdamas kito asmens tokią pat teisę (Vaišvila, 2009). Taigi, vienintelė vaiko pareiga yra nepažeisti kito asmens, t. y. ir suaugusiojo, kuriam galioja žmogaus teisės, ir kito vaiko, kuriam galioja ir žmogaus, ir vaiko teisės, teisių. Ši pareiga vaikui atsiranda tik tuomet, kai jis geba suprasti savo paties teises, vėliau pradeda suprasti ir kito asmens teisių turėjimą, ir dar vėliau mėgina įvertinti, kokie jo veiksmai pažeidžia kito asmens teises, kad galėtų nuo jų susilaikyti. Taigi, vaiko amžiaus ir / ar brandos kriterijus tampa esminiu jo gebėjimui suprasti ir savo, ir kitų asmenų teises ir įvertinti savo veiksmų padarinius. Pavyzdžiui, asmens baudžiamosios atsakomybės amžius siejamas su asmens gebėjimu suprasti ir įvertinti savo veiksmus kito asmens atžvilgiu, o nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumai siejami su asmens amžiumi ir socialine branda (Žin., 2000, Nr. VIII-1968).

Tėvų ir vaiko tarpusavio santykius vertindami iš konvencijos perspektyvos, matome, kad tėvai vaiko atžvilgiu turi teises ir pareigas, o vaikas – tik teises. Vaiko socializacijos procese tėvai, atlikdami vaiko elgesio kontrolės funkciją pasigenda vaiko pareigų, kurios padėtų sudrausminti vaiką siekiant tam tikro jo elgesio modelio. Todėl pagrįstai keliamas klausimas – ar vaikas, gyvendamas šeimoje, turi pareigas? Ši mintis dar tęsiama – jei vaiko pareigos nėra apibrėžtos, tai gal verčiau jam nereikia žinoti ir savo teisių, nes tuomet nebus galimybės kontroliuoti jo elgesio. Švietimas yra viena svarbiausių socialinės kontrolės formų, o gyvenimo pamokos, tokios kaip savęs kontroliavimas, punktualumas, įstatymų paisymas, moko vaikus atitinkamai elgtis visuomenėje ir tinkamu būdu priimti kitus visuomenės narius (Vejar, 2009). Žvelgiant iš vaiko teisių įgyvendinimo pozicijų, vaiko teisių žinojimas yra svarbi jo teisių ir interesų įgyvendinimo prielaida, siejama su konvencijoje numatyta aktyvia vaiko pozicija, kuri pasireiškia per jo nuomonės ir dalyvavimo raišką. Neverta nuogaštauti, kad vaikas, sužinojęs savo teises, pradės neklausyti tėvų. Vaiko švietimo apie jo teises sėkmė priklauso nuo to, kaip vaiko teisės bus paaiškintos vaikui. Jei jis sužinos ne tik savo teises, bet ir tai, kad tokias pačias teises turi kiti vaikai, taip pat ir suaugusieji, ir kad kiekvieno asmens teisių įgyvendinimui svarbu nepažeisti jo teisių, tuomet vaiko elgesys galės būti aiškinamas ir vertinamas per tokių pat teisių, kokias turi ir jis pats, pažeidimo / nepažeidimo prizmę. Vaiko supratimas ne tik apie savo, bet ir kito asmens teises ir jų įgyvendinimo galimybes sukuria prielaidas lygiaverčiam, grindžiamam pagarba kito asmens teisėms, vaiko santykiui ne tik su tėvais, bet ir kitais asmenimis.

Kas kita, kai kalbame apie vaiką, kuris atlieka tam tikrą socialinį vaidmenį, siejamą su konkrečiomis teisėmis ir pareigų atlikimu – pavyzdžiui, vaikas-pėstysis. Tuomet, kai vaikas eina į mokyklą ar kur kitur vienas, jis, būdamas pėstysis, turi laikytis tam tikrų taisyklių, kurios siejamos su pareigomis. Arba šeimoje tėvai, siekdami ugdyti vaiko savarankiškumą, pagal jo gebėjimus, skiria tam tikras pareigas, susijusias su namų ūkio darbais. Taigi, negalime teigti, kad vaikas visiškai neturi pareigų. Tiesiog jos jam pradeda galioti tuomet, kai jis geba savarankiškai atlikti tam tikrus socialinius vaidmenis, suprasdamas jų svarbą ir prisiimdamas atsakomybę už jų atlikimą ir padarinius.

Šeimose, auginančiose daugiau nei vieną skirtingo amžiaus vaiką, vyresniam vaikui neretai priskiriama pareiga prižiūrėti jaunesnįjį, nes tėvai vėliau gimusius vaikus

linkę mažiau prižiūrėti nei pirmagimius (Averett, Argys, Rees, 2011). Pareiga tiesiogiai siejasi su atsakomybe, o pastaroji – su pasirengimu tai atlikti. Todėl visų pirma kyla klausimas – ar vyresnis vaikas, tačiau dar būdamas nepilnamečiu, yra pasirengęs prižiūrėti jaunesnįjį brolių ar seserį, pavyzdžiui, tais atvejais, kai abu paliekami namuose vieni, be suaugusiųjų priežiūros. Jei atsakymas būtų teigiamas, tuomet veikiausiai ir įstatymuose būtų įtvirtinta tokia galimybė. Lietuvoje atliktų tyrimų apie vyresniųjų vaikų prižiūrėjimą jaunesniuosis nepavyko aptikti, tačiau pasaulyje tokių tyrimų atlikta nemažai, kurie liudija, kad vyresniųjų vaikų priežiūra susijusi su jaunesniųjų nevyčinių traumų rizika (Morrongiello, Schell, Schmidt, 2010), jaunesniųjų ištraukimu į rizikingą veiklą (Averett, Argys, Rees, 2011), smurtas tarp brolių ir seserų dažnesnis lyginant su kitomis vaikų smurto formos (Button, Gealt, 2010). Galima teigti, kad tėvai skirdami vaikui pareigas, ne visuomet įvertina jo galimybes tą padaryti.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (Žin., 2006, Nr. I-1234) (toliau tekste – įstatymas) įtvirtinta nuostata apie vaiko pareigas. Įstatymo 48 straipsnio pirmoje dalyje teigiama, kad „vaikas yra visuomenės narys ir naudodamasis savo teisėmis turi laikytis nustatytų elgesio normų, Lietuvos Respublikos Konstitucijos, šio ir kitų įstatymų bei teisės aktų nuostatų, gerbti kitų žmonių teises“, nors tame pačiame įstatyme apibrėžta, kad „vaikas yra žmogus, neturintis 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymai numato kitaip“. Vadinasi, pagal įstatymo nuostatas, vaiko pareigos jam įsigalioja tik ką gimus ir jos siejamos su pareiga žinoti Konstituciją, kitus teisės aktus bei nustatytas elgesio normas. Tikslas įtvirtinti vaiko, kaip asmens, turinčio vaiko teisinį statusą, pareigas kelia abejonių dėl vaiko teisinį statusą apibrėžiančio amžiaus tarpsnio – nuo gimimo iki 18 metų, t. y. dėl pernelyg didelio amžiaus tarpsnio, kuris iš esmės lemia vaiko fizinę, psichinę ir socialinę brandą kaip galimybę suprasti, atlikti tam tikrus veiksmus ir prisiimti atsakomybę už padarinius.

Antroji to paties straipsnio dalis numato pareigą „gerbti savo tėvus, kitus šeimos narius, globoti juos senatvėje, ligos ar kitos negalios atvejais, padėti tėvams ir kitiems paramos reikalingiems šeimos nariams; gerbti pedagogus, kitus suaugusiuosius ir vaikus, nepažeisti jų teisių ir teisėtų interesų; laikytis priimtų elgesio normų mokymo, auklėjimo įstaigose, viešose vietose, darbe, buityje; gerbti ir tausoti kultūros ir istorijos vertybes, gamtą, visuomenės ir privačią nuosavybę“ (Žin., 2006, Nr. I-1234). Akivaizdu, kad čia visų pirma akcentuojama pagarba kitiems asmenims, tačiau neaišku, kodėl atskirai išskiriami tik tėvai ir pedagogai kaip atskiro socialinės grupės, tarsi kitos būtų ne tokios reikšmingos, kad net nepaminėtos. Manytina, kad toks išskyrimas yra perteklinis, o atskirų grupių išskyrimas sudaro prielaidas diskriminacijai, tarsi pedagogas yra vertesnis pagarbos negu kitos profesijos atstovas ar kitas asmuo.

Pagarbos kitam asmeniui ugdymas prasideda artimojoje vaikui aplinkoje ir neturėtų būti diferencijuojamas išskiriant pagarbos vertus ir nevertus asmenis. Kaip teigia C. L. Scholz (2011), pagarba nėra savaiminė tėvų ar vaiko teisė, todėl ji turi būti nusipelnoma ją modeliuojant ir įgyvendinant ir šeimoje, ir kitoje aplinkoje. Tačiau tokios galimybės gali atsirasti tik tada, kai tėvų ir vaiko santykis bus grindžiamas lygių savo verte asmenų bendravimu, o vaikas, jausdamas jam rodomą pagarbą, tikėtina, kad gerbs ir kitus asmenis.

IŠVADOS

1. Valstybė, siekdama užtikrinti šeimos ir atskirų jos narių autonomiškumą, tėvų ir vaiko santykį reglamentuoja minimaliai, siekdama užtikrinti būtiniausias vaiko poreikius ir palikdama galimybę šeimos tradicijų kūrimo ir puoselėjimo, saviraiškos, tarpusavio santykių kūrimui. Tačiau apibrėžtos tėvų ir vaiko teisės ir pareigos ne visuomet yra pakankamos tėvų ir vaiko santykiui apibrėžti ir nustatyti tėvų veiksmų / neveikimo ribą.
2. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija nenumato vaiko pareigų, tačiau žmogaus, taip pat ir vaiko, teisių įgyvendinimas siejamas visų pirma su nuostata nepažeisti kito asmens teisių, todėl vaiko santykis su kitais turėtų būti grindžiamas jo pagarba kito asmens teisėms. Pareigos susijusios su atsakomybe už veiksmus ir jų padarinius ir atsiranda su vaiko amžiumi ir / ar branda.

LITERATŪRA

- Aramavičiūtė, V. *Auklėjimas ir asmenybės dvasinė branda*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2005.
- Anderson, S. A., Sabatelli R. M. *Family Interaction: A Multigenerational Developmental Perspective*. Boston: Pearson Allyn & Bacon, 2011.
- Averett, S.; Argys, L.; Rees, D. Older siblings and adolescent risky behavior: does parenting play a role? *Journal of Population Economics*. 2011, 24(3): 957–978.
- Brock, D. W. Shaping Future Children: Parental Rights and Societal Interests. *The Journal of Political Philosophy*. 2005, 13(4): 377–398.
- Button, D.; Gealt, R. High Risk Behaviors Among Victims of Sibling Violence. *Journal of Family Violence*. 2010, 25(2): 131–140.
- Clark, J. Against the corporal punishment of children. *Cambridge Journal of Education*. 2004, 34(3): 363–371.
- Collin-Hansen, R. Education at Risk-Educational Care as Part of the Parental Responsibilities for the Child. *Online Submission, US-China Education Review*. 2012, 1: 124–129.
- Collins, W. A.; Maccoby, E. E.; Steinberg, L.; Hetherington, E. M.; Bornstein, M. H. Contemporary research on parenting: The case for nature and nurture. *American Psychologist*. 2000, 55: 218–232.
- Delfabbro, P.; Barber, G.; Cooper, L. Predictors of short-term reunification in south Australian substitute care. *Child Welfare*. 2003, 82(1): 27–51.
- Eisenberg, N.; Zhou, Q.; Spinrad, T. L.; Valiente, C.; Fabes, R. A.; Liew, J. Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: A three-waved longitudinal study. *Child Development*. 2005, 76: 1055–1071.
- Harris, M. S.; Courtney, M. E. The interaction of race, ethnicity, and family structure with respect to the timing of family reunification. *Children and Youth Services Review*. 2003, 25(5-6): 409–429.
- Jusienė, R. Fiziinių bausmių taikymas šeimoje ugdant vaikus: tėvų požiūris ir galimos priežastys. *Socialinis darbas*. 2006, 5(1): 63–71.
- Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.
- Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 1234.
- Lietuvos Respublikos 1995 m. liepos 3 d. įstatymas Nr. I-983 „Dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 60-1501.

- Lindsey, D.; Martin, S.; Doh, J. The failure of intensive casework services to reduce foster care placements: An examination of family preservation studies. *Children and Youth Services Review*. 2002, 24(9/10): 743–758.
- Miller, K. M. How Judges decide Whether Social Parents Have Parental Rights: A Five-Factor typology. *Family Court Review*. 2011, 49(1): 72–83.
- Morrongiello, B. A.; Schell, S. L.; Schmidt, S. „Please keep an eye on your younger sister“: sibling supervision and young children's risk of unintentional injury. *Injury Prevention*. 2010, 16(6), 398–402.
- Newell, P. Global progress towards giving up the habit of hitting children. *New Handbook of Children's Rights*. 2001: 374–387.
- Pratesi, A. A. Respectable Scandal: Same-Sex Parenthood, Emotional Dynamics, and Social Change. *Journal of GLBT Family Studies*. 2012, 8(4): 305–333.
- Pritchard, C. *The Child Abusers: Research and Controversy*. Buckingham: Open University Press, 2004.
- Pritchard, C.; Sayers, T. Exploring potential extra-family child homicide assailants in the UK and estimating their homicide rate: Perception of risk and the need for debate. *British Journal of Social Work*. 2008, 38: 290–307.
- Scholz, C. L. Integrating the Rights of the Child with the Responsibility of the Parent. *Forum on Public Policy Online*. 2011, 1: 1–7.
- Shapiro-Mendoza, C. K.; Kimball, M.; Tomashek, K.; Blanding, S. US infant mortality trends attributable to accidental suffocation and strangulation in bed from 1984 through 2004: Are rates increasing? *Pediatrics*. 2009, 123: 533–549.
- Smeyers, P. Child Rearing in the „Risk“ Society: On the Discourse of Rights and the „Best Interests of a Child“. *Educational Theory*. 2010, 60(3): 271–284.
- Spragt, T.; Callan, C. Parents views on social work interventions in child welfare cases. *British Journal of Social Work*. 2004, 34: 199–224.
- Stonkuvienė, I. Dorinio ugdymo metodai liaudies pedagogikoje. *Acta Paedagogica Vilnensi*. 2007, 18: 66–79.
- Stonkuvienė, I. Tradicija kaip praeities ir dabarties dialogas. *Acta Paedagogica Vilnensi*. 2008, 21: 52–58.
- Summary of the Report of the independent Expert for the United Nations Study on Violence Against Children, A/61/299* [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2012-04-03]. <http://www.crin.org/docs/VAC_Summary.pdf>.
- Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2009.
- Vejar, C. *Informal & Formal Social Control*. Great Neck Publishing, 2009.
- Weber, M. A.; Ashworth, M. T.; Risodon, R.; Sebire, N. J. The role of the post-mortem investigations in determining the cause of sudden unexpected death in infancy. *Archives of Childhood Diseases*. 2009, 94: 170–181.
- Zeira, A. New initiatives in out-of-home placements in Israel. *Child and Family Social Work*. 2004, 9: 305–317.

SPECIFICITY IN THE RELATIONSHIP OF PARENTS AND CHILDREN. FROM THE PERSPECTIVE OF CHILD'S RIGHTS IMPLEMENTATION

Assoc. Prof. Dr. Brigita Kairienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

Recently the fulfillment of children's rights and interests causes more and more discussions and it requires a clearer evaluation, especially in the cases when a dispute arises between parental rights and duties concerning a child and fulfillment of a child's rights. In case of a dispute, the content of parents' power and child's rights defined in legal acts becomes insufficient in order to determine the fulfillment limits of child parents'/foster parents' rights and duties.

The purpose of this article is to analyze the relationship specificity of parents and children. Analysis methods of scientific literature and legal acts were used. The article seeks to answer the question "what is the fulfillment ratio of parental rights and duties as well as child's rights," "what is the role of state and society while developing the relation of parents and children and its expression."

The category of parenthood integrates a few interrelated elements. First of all, it defines the relation with a child based on whose nature the parenthood status arises. Features describing parents' and child's relationship such as closeness, devotion, intimacy, mutual dependency create the best preconditions for a child to grow and develop, and for parents to embody their need for parenthood. However in some cases, the categories depicting the relation of parents and a child becomes a risk factor for aggression to emerge, and aggressive behavior gains another evaluation and interpretation afterwards available in social relations. The second thing is relation with a state. This relation contains the parenthood content—the statements of rights and duties for a child as well as care and control elements related to a state obligation to ensure the child's wellbeing. Potential of a state to ensure proper fulfillment of parents' power and child's rights and interests is being restricted by autonomous family functioning, which is a necessary condition to maintain a family, cherish relations, create traditions, and for self-expression while validating its uniqueness. The third element defines the relation with society thanks to which it forms parental model changes, a social request—what parenthood example is necessary for society, what qualities are expected while upbringing a child in order for him/her to embody society's expectations and needs. The impact of the changes taking place in society on parenthood evolution and parents' and child's relation where without a regular biologically grounded bond the social one gains more and more significance.

Keywords: *rights of child, rights and duties of parents, power of parents.*

